

2. Karabayeva, I.I. (2016). Osoblyvosti vyznachennya rivnya sformovanosti etychnykh instantsiy u starshykh doshkil'nykiv [Specifics of determining the level of formation of ethical instances in older preschoolers] S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine.* (Vols. IV, issue 12), (pp. 62–74). Kyiv: TOV "Sribna xvy`lya". [in Ukrainian].
3. Soloviova, L.I. (2017). *Xaraktery`sty`ka dovil`noyi povedinky` yak chy`nny`ka pry`jnyattya starshy`my` doshkil`ny`kamy` social`no znachushhy`x cinnostej [Characteristics arbitrary behavior as a factor of olders preschoolers adoption socially significant values].* S.D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H.S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine.* (Vols. IV, issue 13), (pp. 151–159). Kharkov: KCz FOP Ivanovoyi M.A. [in Ukrainian].
4. Pirozhenko, T.O, Soloviova, L.I. et.al. (2016). *Tsinnisni oriyentatsiyi dytyny u doroslomu sviti [Values of the child in the adult world].* Kyiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 248 s. [in Ukrainian].

УДК 372.011.31:373.2

**ВЕРБАЛЬНІ ЗАОХОЧЕННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ВПЕВНЕНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кондратець І.В.

**кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри дошкільної освіти, Педагогічний інститут
Київського університету імені Бориса Грінченка**

У статті розглядаються особливості застосування дорослими вербальних заохочень та позитивних оцінок, які сприяють формуванню впевненості у дітей дошкільного віку; представлено аналіз наукових джерел із теми; досліджуються конструктивні й деструктивні способи схвалення; пропонуються рекомендації щодо ефективних методів і прийомів схвалення.

Ключові слова: упевненість, особистість дитини, заохочення, похвала, підтримка, ціннісні орієнтири, взаємодія дорослого і дитини.

Кондратец И.В. ВЕРБАЛЬНЫЕ ПООЩРЕНИЯ КАК ЭФФЕКТИВНОЕ СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ УВЕРЕННОСТИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.

В статье рассматриваются особенности применения взрослыми вербальных поощрений и позитивных оценок, которые способствуют формированию уверенности у детей дошкольного возраста; представлен анализ научных источников с темы; исследуются конструктивные и деструктивные способы одобрения; предлагаются рекомендации относительно эффективных методов и приемов одобрения.

Ключевые слова: уверенность, личность ребенка, поощрения, похвала, поддержка, ценностные ориентиры, взаимодействие, взрослого и ребенка.

Kondratec I.V. VERBAL ENCOURAGEMENTS AS EFFECTIVE MEAN OF FORMING OF CONFIDENCE FOR CHILDREN OF PRESCHOOL AGE.

The features of application of verbal encouragements and positive estimations which are instrumental in forming of confidence for the children of preschool age adults are examined In the article; the analysis of scientific sources is presented from a theme; the structural and destructive methods of approval are probed; recommendations are offered in relation to effective methods and receptions of approval.

Keywords: confidence, personality of child, encouragements, praise, support, valued orientiry, co-operation, grown man and child.

«Кожна дитина має право на увагу, на ласку, на заохочення. Чуття, досвід і розуміння в кожному випадку підкажуть дорослому, якою мірою й у якій формі дана дитина має потребу в уважному ставленні до неї, у ласці, в заохоченні».

Е. Аркін

Постановка проблеми. Сучасні наукові і методичні пошуки в системі дошкільної освіти зорієнтовані на створення такої розвивальної системи

особистісного зростання дитини, яка давала би можливість успішно адаптуватися до соціуму, вирішувати складні питання життєдіяльності, досягати індивідуальних і суспільних цілей, виробити власні ціннісні орієнтири.

Саме у середовищі з дорослими дитина отримує найпершу інформацію про себе, емоційно-ціннісне прийняття себе й оточення, набуває досвіду адаптивності й успіху або помилок. Очевидно, що дитина постійно потребує заохочувальної підтримки своїх успіхів і маленьких досягнень задля підживлення власної впевненості і самоствердження.

Дефіцит чи втрата батьківської любові, педагогічна байдужість або недбалість; недостатність чи відсутність уваги, підтримки, схвальної оцінки; почуття впевненості у досягненні дитиною успіхів можуть викликати у неї глибокі емоційні переживання, розвинені комплекси, призвести до руйнівних наслідків психічного здоров'я та особистісного зростання.

Украї важливо педагогам і батькам усвідомити рівень відповідальності за формування в дітей почуття впевненості, самоприйняття та позитивного самопочуття; відчутти готовність до опанування знаннями про методи й прийоми вербальної підтримки і оцінювання дитини та оволодіння мистецтвом емоційного суголосся у взаємодії з дитиною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з досліджуваного питання свідчить про ретельну увагу науковців до становлення базових цінностей дітей дошкільного віку і формування впевненості в них зокрема.

Класична психологія і педагогіка має певний арсенал експериментальних досліджень у рамках даної теми. Самоствавлення, самоповага, самоприйняття, цінності й якості – поняття, що складають певний тематичний візерунок навколо терміну «впевненість». Глумачний словник української мови трактує поняття впевненості як усвідомлення своєї сили, своїх можливостей; тверде переконання в чомусь, щодо чогось, що-небудь [3].

У дослідженні А. Сіренко зустрічаємо таке визначення впевненості: «інтегративне утворення особистості, що виявляється в позитивному ставленні

до себе та реалізації власних прагнень через співвіднесення своїх можливостей із бажаним результатом, в адекватній самооцінці під час виконання певної діяльності, в ініціативності та активній позиції стосовно навколишнього світу» [6, с. 8].

Автори збірки «Прийняття дитиною цінностей» (Т. Піроженко, І. Карабаєва, С. Ладивір та ін.) розглядають упевненість як «внутрішню якість людини, що бере свої корені з дитинства», яка формується сімейним вихованням і передбачає почуття захищеності, віру в себе і свої сили, довіру й підтримку з боку батьків [5, с. 96]. У контексті теми цікавими є результати дослідження старших дошкільників щодо прийняття соціально значущих цінностей: діти які вибрали «упевненість» (21,05%), мотивували свій вибір судженнями «Вона допомагає робити все, що хочеш, з впевненістю», «Дівчинка мріє полетіти на вертольоті, а для цього потрібна впевненість у своїх силах», «Хочу бути героєм, а герої завжди впевнені у собі», «Тому що я люблю супергероїв за впевненість», «Ставиш ціль і йдеш до неї» [5, с. 97].

Варто відзначити наукову позицію Г. Гуменюк, яка, розмірковуючи про особливості ставлення батьків до дітей, підкреслює, що «оточуючи своєю турботою і любов'ю, батьки створюють дитині внутрішні відчуття захищеності та власної значущості». Саме так, вважає науковець, «у природний спосіб задовільняється домінуюча потреба дитини у схваленні та позитивному емоційному прийнятті» [2, с. 41].

Суголосною є позиція О. Байер: «соціальні страхи та нестача любові призводять до формування соціальної невпевненості дитини» [1, с. 26].

Шляхи взаємодії із соціально невпевненими вихованцями досліджує Н. Тарнавська, підкреслюючи роль педагога у розумінні основних видів потреб дитини дошкільного віку: 1) потреба у визнанні та сприйнятті; 2) потреба бути індивідуальністю; 3) потреба у пізнанні; 4) потреба у красі; 5) потреба у самореалізації [7, с. 311].

Про мистецтво виховувати словом як один із найважливіших складників педагогічної майстерності вихователя-дошкільника розмірковує у своїх статтях

С. Ладивір. Нам близька позиція науковця, яка стверджує, що «слово в устах гуманного досвідченого педагога – чарівна сила»; підтримуємо і визначені запитання, які має поставити для себе кожний педагог: чи тренуємо ми в собі здатність відчувати звук струни серця окремої дитини і співзвучно з нею розмовляти, чи прагнемо передбачити реакцію дітей на сказані слова і супроводжувальні емоції, чи вчимося розуміти ці реакції за різними перебігами дитячої поведінки, чи вчимося розуміти свої невдалі висловлювання до дітей і виправляти їх вплив? [4, с. 124].

Аналіз наукових джерел виявив, що, на жаль, бракує досліджень, які було би присвячено взаємозв'язку формування впевненості у дітей і вербального заохочення з боку дорослих.

Мета статті полягає в аналізі застосування вербальних заохочень як одного із засобів ефективного формування впевненості у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу статті. Практика дошкільного виховання послуговується переважно двома заохочувальними словами «молодець» і «умнічка» (і ті – російського походження). Це здебільшого викликає подив, адже ще п'ятнадцять років тому на допомогу вихователям автори технології ПЗ (психолого-педагогічне проектування) створили «Перелік мовленнєвих висловлювань, які сприяють підвищенню культури спілкування з дитиною» (Т. Піроженко, С. Ладивір та ін.); Інтернет-джерела наразі пропагують, у свою чергу, «70 способів похвалити дитину»; учителі, модифікуючи й удосконалюючи перелік у тридцять п'ять слів учительки з Канади Мирослави Вербової-Онух, складають власний.

Подібну байдужість і знецінення ролі слова дорослого у вихованні ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку пояснюємо зміщенням акцентів і захопленістю педагогами новими віяннями, інноваціями і революційними змінами в освіті. Але ж пам'ятаймо, жодна революція не варта сльозинки дитини (Ф. Достоєвський). Отже, повертаючи пріоритет слова дорослого у

формування впевненості дитини в себе і свої сили, визначимо основні вектори для роздумів: 1) *за що хвалити?* 2) *як часто хвалити?* 3) *у який спосіб хвалити?*

Похвалу називають дієвим методом, регулятором виховання дітей (хоча деякі батьки досі думають, що ефективніше – покарання). Наразі триває суперечка між психологами щодо визначення випадків, у яких варто хвалити дитину. Окреслимо основні з них: хвалити за риси (якості) характеру; за результат роботи; хвалити за зусилля; хвалити за вчинок.

Вартий уваги експеримент професорки Керол Двек зі Стенфордського університету, який показав, що існує велика різниця між тим, щоб хвалити дітей за їхні здібності (наприклад, які вони розумні) або хвалити за зусилля, які вони зробили (наприклад, «ти дуже гарно попрацюва(-ла)»). Сутність експерименту полягала в тому, що за виконані завдання першій групі дітей сказали, що вони дуже розумні, другу – похвалили за зусилля. На наступному етапі діти з першої групи не наважувалися ризикувати і обирали ті завдання, які вони знали, як виконати; вони також відчували значно більше розчарування і впевненості, якщо їм не вдавалося виконати завдання.

Психологи, переважно європейські та американські, вважають: коли хвалять дитину за її інтелект, це вчить її, що ця риса є постійною і вона нічого не може зробити, щоб її покращити; це може, у свою чергу, змусити дитину в майбутньому уникати нового через побоювання, що вона не відповідатиме високим стандартам, а отже розвивати невпевненість.

Зазначимо, що зі студентами – майбутніми вихователями – у рамках дисципліни «Методика фізичного виховання дітей дошкільного віку» спробували використати заохочувальні слова, які підкреслювали проявлені фізичні якості дитини (під час рухливої гри, спортивної вправи, естафети тощо): «Максим-ведмедик виявився сьогодні дуже спритним», «Марійку ми впевнено можемо назвати сьогодні пані-швидкість», «Наші хлопчики успішно продемонстрували сьогодні, які вони сильні, а дівчатка показали свою гнучкість», «Діти, ви сьогодні показали супер-клас своєї витривалості!».

Вважаємо доречними подібні заохочувальні конструкції, адже вони: 1) показують, за що саме хвалять дитину; 2) розширюють пасивний і активний словник дітей (назви рухових якостей – спритність, швидкість, сила, гнучкість, витривалість); 3) піднімають рівень самооцінки й упевненості дитини, усвідомлення у себе певної здатності (чітко виконувати рухи в складних координаційних умовах – бути спритним; виконувати рухи з найбільшою амплітудою – бути гнучким і т.ін).

Коли дитину хвалять тільки за *результат*, це може привести до зниження рівня мотивації до навчання або будь-якої діяльності. Зазвичай у житті не завжди виходить досягати в усьому найвищих результатів, не завжди виходить бути відмінником. Якщо хвалити тільки за високий бал, тобто за результат, а не за сам процес, то часто діти залишають або й навіть не беруться за ті справи, в яких не можуть швидко досягти успіхів. Буває так, що дитині потрібно докласти чимало зусиль, щоб досягти чогось. І якщо ці зусилля нічим не підкріплюються, словами заохочення або підтримки, тоді дитина швидко здається.

Професорка Двек рекомендує акцентувати увагу дитини на виконання справи. Можна сказати: «Я вражений (-а), наскільки зосереджено ти працював (-ла) над цим», «Ти швидко вчишся добре працювати!», «Я вірю в тебе, у тебе завжди виходитиме ще краще», «Твоя робота приносить мені задоволення!», «Чудово. Радію разом із тобою!».

Очевидно, якщо дитину правильно хвалити, вона не буде робити вчинки тільки для отримання порції заохочення, навпаки, у неї з'явиться стимул до гарної поведінки, почуття впевненості, а потім це входить у життя як норма. Дорослішаючи, діти користуватимуться здоровим глуздом, і завчений з дитинства рефлекс доброї і правильної поведінки спрацьовуватиме автоматично, без очікування похвали з боку дорослих.

Необхідно пам'ятати, що похвала має відповідати *віку дитини*: наприклад, хвалячи шестирічну дівчину за те, що вона змогла сама одягтись,

тримати правильно ложку чи почистити зуби, дорослий ризикує образити дитину й втратити її довіру.

Існує міф про те, що дітей *непотрібно часто хвалити*, ніби це сприятиме знеціненню частих заохочень, розвитку егоїзму в дітей і т.ін. Варто зазначити роль історичного аспекту певної стриманості у похвалі наших батьків та, у свою чергу, їхніх батьків: суворі умови відбудови нової держави, революції й війни, голод і злидні мало сприяли належній увазі психологічному стану дитини й налагодженню теплих стосунків і взаєморозумінню між дітьми та дорослими.

Сучасні психологи радять дотримуватися балансу між критикою і підтримкою дитини. Наприклад, К. Буслова пропонувала дорослим у невеличкому експерименті перевірити частоту схвалень: у символічному щоденнику необхідно ставити плюси за похвалу дитини і мінуси – за слова обмеження, критику і докори. Аналіз вивчення результатів у групі респондентів виявив наявність 70-80% мінусів. Отже, мова йде про явний психологічний дисбаланс у взаємодії з дитиною.

Вважається, що хвалити дитину потрібно не менше 10 разів на день, це стимулюватиме дорослих не забути про похвалу на наступний день, після прийняття такого рішення. І взагалі, певним гаслом для педагогів і батьків мають стати слова «Якщо ви не знаєте, за що похвалити дитину, придумайте це!» (С. Леві).

Психолог Д. Штефан звертає увагу на ситуації, у яких можна *стриматись від похвали* або обмежитись словом «спасибі» (наприклад, дитина принесла на прохання дорослого склянку води, предмет одягу тощо, допомогла у прибиранні квартири). Якщо за кожен таку дію дитина отримуватиме дозу похвали, вона швидко звикає до неї, тоді стимулом стає не конкретний вчинок, а похвала дорослого, а за виконання домашніх чи особистісних обов'язків малюк вимагатиме відповідної «платні».

Висвітлюючи третій вектор проблеми «У який спосіб хвалити», зупинимося на двох важливих особливостях: «ЯК говорити» і «ЩО говорити дитині».

Цікавими є доведені *гендерні відмінності заохочувальних слів*. Зокрема, дівчат не треба хвалити за зроблене, адже це сприятиме руйнуванню у них жіночих якостей і формуванню хибних суджень на кшталт «визнання мене прийде тільки за мої заслуги», «мене саму хвалити нема за що», «любов я можу тільки заробити», «будуть заслуги – буде любов». Отже, дівчинку хвалимо за те, яка вона – гарна, добра, фея, принцеса, розумниця, помічниця тощо.

Хлопчику лагідні слова потрібні в меншій мірі (хоча теж потрібні), тому що його природа розвиватися. Йому потрібна похвала за те, що він досяг. Тому, щоб хлопчика спонукати до того, щоб він удосконалювався і відчував себе щасливим у підсумку, йому треба говорити про його заслуги: «дуже красиво зроблено», «здорово», «дуже вміло», «твоя робота принесла мені багато радості», «я завважала, що ти зможеш це зробити», «з кожним днем у тебе виходить все краще. Вірю в тебе». Таким чином, хлопчику потрібне визнання його особистості через його дії, а також спонукання до розвитку через слова підтримки.

Психологи, які радять дотримуватись золоті середини у похвалі, звертають увагу на необхідність позитивного зворотнього зв'язку – це слова вдячності (для неї може бути дуже багато причин); тактильні рухи, невербальні способи (поцілунок, посмішка, повітряний поцілунок, знак «окей» тощо).

Отже, *як треба хвалити дитину?* Провідний автор нещодавнього дослідження, психолог Едді Бруммельман, радить зупинитися на хвилину і продумати свою відповідь. Наразі маємо два *способи заохочень*:

1) оцінна похвала (містить фрази, які можна застосувати до будь-кого; є невизначеною формою висловлення почуттів, неефективним і часто перебільшеним. Взагалі, надмірна похвала батьків виховує в дитині істероїдні риси характеру у вигляді надмірної потреби в захопленому визнанні її особистості. Проблема не в похвалі, проблема у перебільшеній похвалі, у таких

словах, як «молодець!», «неймовірно!», «супер!» тощо. Особливо схильні перехвалювати батьки невпевнених у собі дітей, які в такий спосіб намагаються покращити самооцінку дитини);

2) описова похвала (коментарі, які формують у дитини чітке розуміння того, що вона зробила добре і правильно; що від неї вимагається, що приносить задоволення батькам і паралельно їй самій. Описова похвала, озвучена кілька разів за день за кожну добру справу, вважають психологи, – стимул до гарної, усвідомленої поведінки. Наприклад, мамині слова «Я рада, що ти дав погратися другові своєю улюбленою машинкою» звучать набагато точніше, ніж фраза «Ти дуже щедрий». Після таких слів малюк і надалі захоче ділитися своїми іграшками, адже його за це поважає мама).

Якщо є необхідність виправити поведінку дітей, краще правильно вибрати пару моментів і протягом місяця застосовувати описову похвалу до цих дій. Позитивні моменти потрібно відзначати пропозиціями з похвалою, а негативні – похвалою за відсутність поганої поведінки в мінімальному проміжку часу (10 секунд, півгодини).

Ще один привід суперечок у педагогічній сфері: чи потрібно дитину або результати її дій *порівнювати з іншими*. Психолого-педагогічні експерименти довели, що похвала, яка припускає порівняння з іншими, є найшкідливішою – вона позбавляє дітей мотивації і змушує в майбутньому обирати нескладні завдання (очевидно, через невпевненість або страх втратити свої переможні позиції). Психолог Дмитро Карпачов переконаний, що порівнювати з іншими дитину можна в такому контексті «У нього вийшло і в тебе вийде!».

ЩО ж говорити дітям при похвалі? Акцентуємо увагу на розширення словникового запасу заохочувальних висловів. Ураховуючи сказане перед цим щодо шкідливості перебільшення, намагатимемося рідше застосовувати слова «бездоганно!», «неймовірно!», «надзвичайно!», «довершено!», «пречудово!», «прекрасно!», «відмінно!», «зразково!» натомість активізуємо свій словник висловами, які:

- дають характеристики дитині (розумник (-ашка; -ця), чемпіон (-ка), спринтер (-ка), чарівник (-ця), міс-активність, містер-уважність, пані-охайність тощо);

- визначають рівень зусиль (досить добре, досить вдало, значно краще, як влучно, гарно впорався (-лася), так тримати!);

- містять «Ти-повідомлення» (З успіхом тебе! Ти був (-ла) дуже активним (-ою). Ти сьогодні був (-ла) старанним (-ою). Який ти дотепний (-а)! Ти багато вже вмієш! Твої зусилля не пропали дарма – ти зробив (-ла) це! Це твоя перемога!);

- містять «Я (Ми)-повідомлення» (Задоволена твоєю роботою. Ти мене дуже порадував (-ла). Твоя робота мене радує. Ти потішив (-ла) мене своїми результатами. Я пишаюсь тобою. Я не зумів (-ла) би зробити краще. Я ніколи не бачив (-ла) кращого. Ми пишаємося твоїми досягненнями! Ми приємно подивовані твоїми результатами!)

Подібні позитивні реакції і схвалення дорослих, за словами С. Ладивір, – важливі чинники, які допомагають дитині долати труднощі, перебороти страхи на етапному ланцюжку «хочу-можу-буду», стати впевненим і успішним.

Висновки і перспективи наукових пошуків. Отже, якщо вищесказане стисло резюмувати у вигляді пам'ятки для дорослих «За що і як потрібно хвалити дітей?», отримаємо перелік дієвих порад:

1. Хвалити потрібно не тільки і не стільки за результат, але за старання малюка, за зусилля, які він прикладає. Така похвала підвищує мотивацію і впевненість дитини.
2. Похвала має відповідати вчинку. Важливо хвалити конкретний вчинок дитини, те, що вона зробила, чого досягла, а не її особистість у цілому.
3. Необхідно підкреслювати ті якості, завдяки яким дитина досягла успіху.
4. Шкідливо хвалити того, кому щось дається легко, ставлячи його в приклад тим, кому це дається важко, всупереч зусиллям.
5. Потрібно правильно конструювати заохочувальну фразу: вона має містити конкретний опис того, за що хвалять дитину.

Перспективою продовження теми вважаємо розробку проведення рефлексійних кіл із дітьми в закладі дошкільної освіти, яке забезпечить ефективний взаємозв'язок між формуванням упевненості й самоствердження дитини та вербального/невербального заохочення її вчинків.

Психологи вважають, що оцінка дитиною своєї особистості складається з двох моментів: з того, що ми говоримо дітям, і з того, що дитина сама, на підставі наших слів, укладає про себе. Зрозуміло, що похвала буває різна, і в кожній родині, закладі дошкільної освіти свої особливості, традиції. Хтось у кінці дня підводить підсумки і ще раз хвалить дитину, у когось є свої сімейні лагідні слова, більшість педагогів мають свої секрети заохочення. Головне в похвалі те, що діти отримують від дорослих зворотню реакцію на свої дії, це мотивує їх рухатися далі і досягати більшого, розвиватися і самостверджуватися, виходити на більш високі потреби, а отже, бути впевненими й рости щасливішими.

Література

1. Байер О. Особливості формування соціальної впевненості дитини. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2013. № 3. С. 25–26; № 4. С. 45–46.
2. Гуменюк Г. Віра в дитину і довіра до неї – духовні орієнтири її особистісного зростання. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. статей* / [заг. ред. проф. С.Д. Максименка та канд. психол. наук С.О. Ладивір]. Київ, 2008. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 5. 304 с.
3. Куньч З.Й. Універсальний словник української мови. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005. 848 с.
4. Ладивір С.О. Підвалини щасливого дитинства. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України* / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Харків: КЦ ФОП Іванової М.А., 2015. Т. IV. Психологія розвитку дошкільника. Вип. 11. С. 116–126.
5. Прийняття дитиною цінностей : посіб. / Т.О Піроженко, І.І Карабаєва, С.О. Ладивір, Л.І. Соловйова [та ін.] / за ред. Т.О. Піроженко. Київ: Видавничий Дім „Слово”, 2018. 240 с.

6. Сіренко А. Є. Формування у старших дошкільників упевненості в собі у груповій діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка». Київ, 2017. 23 с.

7. Тарнавська Н. Взаємодія педагога дошкільного навчального закладу з соціально невпевненими вихованцями. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / [гол. ред. С. Д. Максименко]. Житомир: «Рута», 2011. Том IV. Психологія розвитку дошкільника. Випуск 7. С. 304–313.

References

1. Baier, O. (2013). Osoblyvosti formuvannia sotsialnoi vpevnenosti dytyny [Features of formation of social confidence of the child]. *Praktychnyi psykholoh: Dytiachyi sadok – Practical psychologist: Kindergarten*, 3, 25–26; 4, 45–46. [in Ukrainian].

2. Humeniuk, H. (2008). Vira v dytynu i dovira do nei – dukhovni oriientyry yii osobystisnoho zrostannia [Belief in the child and trust in her are the spiritual benchmarks of her personal growth]. S.D. Maksymenko & S.O. Ladyvir (Eds.) *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works*. (Vol. IV, issue 5), 304 s. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Kunch, Z.Y. (2005). *Universalnyi slovnyk ukrainskoi movy [Universal Dictionary of the Ukrainian language]*. Ternopil: Navchal`na kny`ga. Bogdan. 848 s. [in Ukrainian].

4. Ladyvir, S. O. (2015). Pidvalyny shchaslyvoho dytynstva [Foundations of happy childhood]. S. D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykholohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H. S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine*. (Vol. IV, issue 11), (pp. 116–126). Kharkov: KCz FOP Ivanovoyi M.A. [in Ukrainian].

5. Pirozhenko, T.O., Karabaeva, I.I., Ladyvir, S.O., Soloviova, L.I. et. al. (2018). *Pry`jnyattya dy`ty`noyu cinnostej [Adoption by the child of values]*. Kyiv: Vy`davny`chy`j Dim «Slovo». 240 s. [in Ukrainian].

6. Sirenko, A. Ye. (2017). Formuvannia u starshykh doshkilnykiv upevnenosti v sobi u hrupovii diialnosti [Formation in the senior preschoolers of self-confidence in group activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Tarnavska, N. (2011). Vzaiemodiia pedahoha doshkilnoho navchalnoho zakladu z sotsialno nevpevnenymy vykhovantsiamy [The interaction of the teacher preschool educational institution with social uncertainty]. S. D. Maksymenko (Ed.). *Aktual'ni problemy psykhohohiyi – Actual problems of psychology : Collection of scientific works of the H. S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine*. (Vol. IV, issue 7), (pp. 304–313). Zhytomyr: «Ruta». [in Ukrainian].

УДК 81'233-053.4

**ПСИХОЛОГІЧНІ Й ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
РОЗПОВІДНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кролівець Ю. В.

аспірантка ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький

державний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди»

Стаття розкриває теоретичні засади вивчення усного розповідного мовлення дітей дошкільного віку на основі результатів аналізу досліджень Т.В. Ахутіної, Л.С. Виготського, К.В. Засипкіної, Л.О. Калмикової, М.М. Кольцової, А.Р. Лурія, Г.О. Люблінської, А.О. Романової, Н.М. Юрьєвої та ін.; в ній виокремлено механізми породження усного розповідного мовлення дітей дошкільного віку, описані в психологічній та психолінгвістичній науці; здійснено аналіз форм породження розповіді дітей, зокрема: «скупчення» розповідних висловлювань, розповідні «секвенції», примітивний наратив, несфокусований наративний ланцюг, сфокусований наративний ланцюг, дитячий «реальний наратив». Врахування цих феноменів дають змогу якісніше та комплексніше вивчати особливості розвитку в дітей дошкільного віку внутрішніх та зовнішніх операцій логічного й послідовного творення розповіді.